

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Marta Cienkowska

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

odpowiadając na interpelację nr 12474 posała Rafała Romanowskiego z 26 września 2025 roku w sprawie możliwości objęcia programem ochrony zabytków mało znanych, ale istotnych obiektów sakralnych i świeckich zlokalizowanych na wsiach północnego Mazowsza, uprzejmie proszę o przyjęcie następujących wyjaśnień.

Ad 1.

Wprowadzenie jakiegokolwiek ograniczenia w możliwości ubiegania się o dotację wyłącznie do właścicieli zabytków zlokalizowanych na wsiach północnego Mazowsza stanowiłoby naruszenie konstytucyjnej zasady równości. W ramach corocznie ogłaszanych programów MKiDN znajduje się program Ochrona Zabytków, który jest poświęcony wszystkim bez wyjątku rodzajom zabytków: ruchomym i nieruchomym, położonym w centrach dużych miast, jak i na obszarach wiejskich, dużym zespołom, jak i małym przydrożnym kapliczkom. Aby ubiegać się o dotację ze środków MKiDN, należy spełniać dwa podstawowe kryteria: zabytek musi być zlokalizowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz musi być objęty formą ochrony prawnej, jaką jest wpis do rejestru zabytków.

Ad 2.

Jak wspomniano powyżej, środki finansowe na poziomie centralnym są przyznawane wszystkim wnioskodawcom na jednakowych zasadach. Jedynym wyjątkiem od tej zasady było ogłoszenie w zeszłym roku odrębnego naboru wniosków dla posiadaczy i właścicieli zabytków uszkodzonych w wyniku działania żywiołu - powodzi, która dotknęła cztery województwa w roku 2024.

Działania o charakterze lokalnym należą natomiast do kompetencji terenowej administracji rządowej. W przypadku zabytków zlokalizowanych na terenie Mazowsza zadania te realizuje Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków (MWKZ). Należy jednak zaznaczyć, że również MWKZ, w myśl konstytucyjnej zasady równości, nie może kierować środkami pochodzących z budżetu państwa (tj. części, której dysponentem jest wojewoda mazowiecki) wyłącznie na rzecz zabytków położonych na północy województwa.

Ponadto warto podkreślić, że jednostki samorządu terytorialnego - w ramach swoich zadań własnych - mają prawo i możliwość udzielania dotacji na prace przy zabytkach położonych na obszarze danej gminy, powiatu czy województwa.

Informacja dotycząca zasad przetwarzania danych osobowych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz praw osób, których dane są przetwarzane została zamieszczona na stronie <http://bip.mkidn.gov.pl> w zakładce ochrona danych osobowych.

Ad 3.

Zgodnie z konstytucyjną zasadą równości obywateli wobec prawa nie jest możliwe uprzywilejowywanie żadnej określonej grupy wnioskodawców. Co roku wśród beneficjentów programów Ochrona zabytków znajdują się również małe parafie czy gminy wiejskie. Listy beneficjentów publikowane są na stronie MKiDN.

Ad 4.

Zgodnie z art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1292 ze zm.) wójt, burmistrz, prezydent miasta prowadzą gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. Natomiast ust. 5 określa zakres gminnej ewidencji. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte zabytki nieruchome wpisane do rejestru; inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Jest to szansa na ujęcie mało znanych zabytków sakralnych i świeckich. Gminna ewidencja zabytków pozwala na uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska. Przez wojewódzkiego konserwatora zabytków prowadzona jest wojewódzka ewidencja zabytków (art. 22 ust 2 ww. ustawy). Kryterium umieszczania w niej zabytków jest posiadana przez nie wartość historyczna, artystyczna i naukowa. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków (art. 22 ust. 1 ww. ustawy). Najcenniejsze zabytki wpisywane są do rejestru zabytków. Na podstawie art. 16 ust. 1 ww. ustawy Rada Gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. W ocenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jasno określa kompetencje oraz daje narzędzia do ewidencjonowania i zapewnienia ochrony prawnej mało znanym zabytkom sakralnym i świeckim na obszarach Mazowsza.

Ad 5.

Możliwości finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy zabytkach określone są w dziale VII ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zasada finansowania przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prac wyłącznie przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków wynika bezpośrednio z zapisów art. 74 ww. ustawy:

1. dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez: 1) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest ten minister; 2) wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

2. Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa jest udzielana ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Natomiast możliwość finansowania prac również przy obiektach w gminnej ewidencji niewpisanych indywidualnie do rejestru zabytków wynika z zapisów art. 81 ww. ustawy:

1. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

2. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.

Ad 6.

W konsultowanym obecnie Krajowym Programie Ochrony Zabytków i Opiece nad Zabytkami na lata 2023-2026 zamieszczone jest zadanie „Wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami”. Zasadniczym celem projektu jest wzmocnienie oraz usprawnienie ochrony i opieki nad zabytkami na poziomie lokalnym przez wsparcie samorządów gminnych w zakresie tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami. W ramach projektu samorządy lokalne otrzymają konkretną merytoryczną pomoc, która ułatwi sporządzanie gminnych programów opieki nad zabytkami, czyli wywiązanie się z ustawowego obowiązku. Merytoryczne wsparcie będzie miało formę poradnika oraz trzech modelowych (przykładowych) gminnych programów opieki nad zabytkami. Poradnik oraz modelowe gminne programy wraz z materiałami instruktażowymi/szkoleniowymi będą propagowane w skali ogólnopolskiej wraz z niezbędnym szkoleniem. Przyczynimy się w ten sposób do lepszego rozumienia przez samorządy znaczenia dziedzictwa kulturowego jako istotnego potencjału rozwojowego, a gminnego programu jako dokumentu strategicznego w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem. Przygotowane materiały będą uwzględniały zmiany wynikające z nowelizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Należy również wspomnieć, że Narodowy Instytut Dziedzictwa od dziesięciu lat prowadzi program dotacyjny pn. „Wspólnie dla dziedzictwa”. Celem programu jest wspieranie lokalnych społeczności w identyfikacji i dokumentacji materialnego dziedzictwa kulturowego, upowszechnianie jego wartości oraz sprzyjanie społecznemu zaangażowaniu w ochronę i opiekę nad dziedzictwem. Program umożliwi włączenie mieszkańców mniejszych miejscowości w działania na rzecz zachowania obiektów, które często nie są powszechnie znane, lecz stanowią istotny element lokalnej tożsamości. O dofinansowanie mogą ubiegać się wyłącznie organizacje pozarządowe będące podmiotami prawa polskiego, a jednym z warunków uzyskania dotacji jest zaangażowanie wolontariuszy w realizację projektu. Kwalifikowane działania obejmują m.in. prace porządkowe w otoczeniu zabytków wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w ewidencji zabytków, identyfikację, inwentaryzację i dokumentowanie elementów dziedzictwa materialnego, a także działania edukacyjne oraz popularyzujące wiedzę o lokalnym dziedzictwie. Program ten, realizowany corocznie, umożliwi organizacjom pozarządowym oraz lokalnym społecznościom podejmowanie działań sprzyjających zachowaniu i upowszechnianiu wartości dziedzictwa kulturowego, a także rozwijaniu kompetencji w zakresie opieki nad zabytkami. Szczegółowe informacje o programie, zasadach naboru wniosków, a także o zrealizowanych projektach dostępne są na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa: www.nid.pl – w zakładce „Dotacje”.

Ad 7.

Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym, podobnie jak podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne to zadania jednostek samorządu terytorialnego. Zadania te mogą być umieszczane w gminnych programach opieki nad zabytkami. Na potrzeby sporządzenia kolejnego Krajowego Programu Ochrony i Opieki nad Zabytkami na lata 2027-2030 Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego będzie zbierało informacje nt. problemów

związanych z ochroną i opieką nad zabytkami. W oparciu o zebrany materiał zostaną opracowane zadania, które będą stanowiły merytoryczne wsparcie również dla jednostek samorządowych.

Z poważaniem

z up. MINISTRA KULTURY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

SEKRETARZ STANU

Maciej Wróbel